

# РОДНАЕ ПОЛЕ ЗІНЕВІЧА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

— Бо я вельмі люблю гэту зямлю, у мяне да яе з дзяцінства ляжыць душа, — не хавае сваіх эмоцый Станіслаў Іосіфавіч.

Землі на памежжы, шчыра скажам, не самыя лепшыя. Па-першае, даволі многа пагоркаў. А фермеру дастаўся надзел, дзе знаходзяцца самыя высокія пункты ў раёне — Раціцкая вышыня. Яшчэ тут праходзіць сапоцкінскі паветраны калідор, праз які ляціць нямала самалётаў. Гэтыя ці якія іншыя прычыны знаходзяцца, але мясцовасць дажджы нібы абыходзяць, абураецца фермер. А яшчэ тут шалёна расце пустазелле. Але нават самыя цяжкія землі могуць працаваць. У гэтым мы ўпэўніліся, калі са старшынёй асацыяцыі фермераў прыехалі на поле.

## ЗІНЕВІЧ І ЯГО КАМАНДА

У гэтыя восеньскія дні фермера можна знайсці толькі на палетках. Тут ён прападае, як і належыць вясковаму гаспадару, з ранку да вечара. З ім — уся яго каманда. Праўда, не ўдалося застаць 33-гадовую Наталлю, якая працуе кіроўцам. Яна пакуль хварэе.

— Гэта ўнікальная работніца, — расказвае Зіневіч. — Працуе ўжо чатырнаццаць гадоў, а прыйшла, калі не было яшчэ васьмнадцатці. Напачатку папрасілася на любую работу, прыйшла са сваім хлопцам. А яна маленькая. Кажу хлопцу: будзеш за яе працаваць. Мы тады цюкавалі салому. Дык яна і за сябе і за яго працавала. Яшчэ вельмі тэхнічна цікавілася. Кажу: ідзі вучыся, і адправіў на трактарыста вучыцца, заплаціў грошы за вучобу, яна зараз на любой тэхніцы працуе, але пераважна на «Амкадоры». У мяне кадры ў асноўным правяраюцца, людзі трымаюцца, мы як адна каманда.

**Фермеру дастаўся надзел, дзе знаходзяцца самыя высокія пункты ў раёне — Раціцкая вышыня. Яшчэ тут праходзіць сапоцкінскі паветраны калідор, праз які ляціць нямала самалётаў. Гэтыя ці якія іншыя прычыны знаходзяцца, але мясцовасць дажджы нібы абыходзяць. А яшчэ тут шалёна расце пустазелле. Але нават самыя цяжкія землі могуць працаваць.**

У фермерскай гаспадарцы — сем чалавек. Побач з бацькам і яго сын Яўген, які з малых гадоў быў з татам на полі. Цяпер працуе самастойна і ўжо свайго сына возіць з сабой на поле.

— Я з калгаса нікога не браў, у мяне нават дамова была з былым старшынёй, каб не перацягваў людзей. Навошта мне прэтэнзіі потым? Хоць знайсці добрых работнікаў склада на — многія злоўжываюць спіртным. Здаецца, і чалавек харошы, і рукі залатыя, але сарвецца, і два тыдні няма на рабоце, — заўважае Зіневіч.

У гаспадарцы апрацоўваюць 300 гектараў зямлі. Па словах фермера, такім складам маглі б апрацоўваць у тры разы больш.

— Атрымаць зямлю практычна немагчыма, хоць суседняя гаспадарка не заўсёды спраўляецца са сваімі аб'ёмамі, — заўважае Зіневіч. — Я мог бы працаваць на большых плошчах, вырошчваюць там іншыя культуры.

Літаральна гэтым летам фермер аформіў дакументы на карыстанне суседнім участкам плошчай 60 га. Але працаваць на ім чамусьці не можа: ёсць непаразуменні з мясцовым калгасам. Хоць і сама фермерская гаспа-

дарка мае такі ж статус — вытворчы сельскагаспадарчы кааператыву, які мае назву «Фермерскі». Напачатку ў яго склад уваходзіла некалькі фермераў, але паступова яны стварылі свае гаспадаркі, а ўся зямля засталася кааператыву, праўда, цяпер сямейнаму.

— Гэта адзінае такое фарміраванне ў краіне, — паведаміў старшыня абласной асацыяцыі фермераў Уладзімір УШКЕВІЧ. — Закон дазваляе стварэнне такой формы ўласнасці. Увогуле, іх нямала — прыватнае прадпрыемства, акцыянернае таварыства, унітарнае прадпрыемства, СВК.

Што датычыцца ўчастка, на які аформлены дакумент у СВК «Фермерскі», старшыня асацыяцыі абяцаў разабрацца асабіста і высветліць гэту сітуацыю ў райвыканкаме.

Дарэчы, палеткі, якія калгас не хоча перадаць фермеру, маюць нядабайны выгляд. Поле зарасло пустазеллем, саломы пасля жніва не ўбрана, а ляжыць на полі і чарнее. У фермера ж

са здачай бульбы. Станіслаў Іосіфавіч некалькі гадоў таму заняўся яе вырошчваннем, набыў крухмалісты сорт. Але пры здачы на завод атрымалася, што крухмальнасць невысокая. Кажу, што там ставяцца не вельмі справядліва да фермераў. Таму замест бульбы збіраецца вырошчваць кукурузу. На яе заўсёды ёсць попыт. Усё зерне, дарэчы, гатова забраць тая ж птушкафабрыка, дзе вырошчваюць качак.

## СЫНУ Ў СПАДЧЫНУ

Наўрад ці знойдзецца земляроб, які не думаў бы аб тым, каму ён перадаць сваю справу. Станіслаў Іосіфавіч — не выключэнне. Але яму, можна сказаць, пашанцавала. Сын Яўген таксама любіць працаваць на зямлі. Ёсць у ім і працавітасць, і фермерскі разлік.

— Ён з нявесткай працуе ў гаспадарцы. Бачу, што мяне ва ўсім падтрымлівае, — заўважае Зіневіч-старэйшы. — Упэўнены, што будзе працаваць на зямлі, бачу ў ім свайго пераемніка.



Станіслаў ЗІНЕВІЧ з сынам Яўгенам.

нічога не прападае. Ён знайшоў шляхі супрацоўніцтва з мясцовай фермай па вырошчванні качак і возіць туды салому для падсцілкі. Наўзамен на птушкафабрыцы забірае ўгнаенне.

## ЦУКРОВЫ РАЗЛІК

Пакуль мы размаўляем, трактары вывозяць пад азімыя арганіку. Угнаенне праляжала год і цяпер не з'яўляецца такім шкодным, як свежае. Сеяць пачнуць на наступным тыдні. Збожжавыя займаюць асноўныя плошчы фермерскай зямлі. І пшаніца, і ячмень вельмі запатрабаваны. Станіслаў Іосіфавіч выканаў дзяржаказ, але раённыя ўлады просіць яшчэ. Попыт ёсць нават у сваім Гродзенскім раёне, дзе заўсёды самая высокая ўраджайнасць зерневых культур.

Яшчэ адна важная культура — цукровыя буракі. Вось і на спрэчным участку мяркуе пасадзіць менавіта гэту культуру. Тады іх плошча дасягне 100 гектараў, пакуль расце толькі палова. Салодкі караняплод — галоўны кармавец. Аб рэнтабельнасці можна гаварыць пры 400 ц/га, Зіневіч мяркуе атрымаць 600. Прыбытак пойдзе на разлік па лізіну за МАЗ.

— Хутка павяжу на Свідзьельскі цукровы камбінат, там нядаўна пачалася прыёмка, але ў першых буракоў нізка цукрыстасць, а трэба, каб была не менш за 16%. Я здаю да трох тысяч тон, — адзначыў Зіневіч. — Напачатку прыёмкі можна здаваць неабмежавана, пазней трэба трымацца графіка работы. Вось так мы працуем ажно да новага года на бураках, потым я плачу адпускныя, і мы ідзем на калядныя канікулы.

Але не ўсе культуры запатрабаваныя. Напрыклад, ёсць праблемы

Між тым і сам фермер яшчэ мае сілы, ды і да пенсіі яму далёка. Быць у тонусе дапамагае работа на свежым паветры, харчаванне з уласных прадуктаў і, вядома, лазня. Сям'я трымае карову і некалькі свінак. Зараз фермер пачынае задумвацца аб арганічным земляробстве. Калі яшчэ гадоў дзесяць таму гэту тэму мала хто падмаў, зараз яна пастаянна на слыху ў рэгіёне. Праўда, Зіневіч сумняваецца, ці зможу займацца арганічным земляробствам на гэтых землях, надта ж хутка тут расце пустазелле... Між тым многія цяпер цікавяцца «чыстай» вытворчасцю ў АПК.

— Арганічнае земляробства працуе — і грэчку вырошчваюць, і ячмень, — заўважае Уладзімір Ушкевіч. — За гэтым будучыня. У чым сэнс? Мы павінны запусціць біялагічныя працэсы ў глебе, а яна — жывы арганізм, у якім угнаеннямі, хімікатамі мы знішчылі ўсю мікрафлору. Арганіка, севазварот — вот асноўныя элементы арганічнага земляробства.

Кіраўнік абласной асацыяцыі фермераў актыўна прапагандуе гэты кірунак, а сама арганізацыя прымае ўдзел у еўрапейскіх праектах па новай тэме. Пакуль аб вялікіх аб'ёмах гаварыць рана, але справа паціху рухаецца. І Станіслаў Іосіфавіч таксама лічыць гэту ідэю вельмі перспектыўнай. Пакуль яго арганічнае земляробства абмяжоўваецца прысядзібным участкам. Але вопыт ужо напрацаваны, тым больш што і прадзедаў вырошчвалі на гэтай зямлі менавіта чыстую прадукцыю. А каму цяпер працягваць гэту справу і захоўваць зямлю ўрадлівай? Толькі яму і яго нашчадкам...

Маргарыта УШКЕВІЧ, фота аўтара.

Спытайце пра радзіннае

## Ці можна на вяселле надзяваць чужую сукенку?

**У наступным лісце, які прыйшоў з Заслаўя ад Ларысы Іосіфаўны П., пытанне пра вяселле, але яно датычыцца праблемы рытуальнага адзення: «20 год таму я выходзіла замуж і, каб не аддаваць лішнія грошы за падвянечную сукенку, я пазычыла яе ў сваёй сяброўкі, муж якой хутка запіў. Праз 6 гадоў яны разышліся. У мяне тры гады ўсё было па-людску, а потым пайшоў паехала. Муж стаў выпіваць, позна вяртаўся дадому. Жылі так 15 гадоў, але шлюб захавалі. Цяпер муж крыху пацішэў. Можа, ва ўсіх гэтых непаразуменнях сукенка сяброўкі «вінавата»?»**

Рытуальнае адзенне, як і паўсядзённае, заўсёды было своеасаблівым індэкатарам сэнсавага поля абрадавай падзеі. Яно акцэнтавала ўвагу на галоўных персанажах абраду, падкрэслівала іх становішча і сацыякультурны статус, маркіравала родавую суаднесенасць. Кантакт з абрадавым адзеннем аказваў бясспрэчны ўплыў на далейшы лёс тых, хто ў яго адзяваўся/пераадзяваўся.

Асаблівым сакральным статусам надзялялася шлюбнае адзенне жаніха і нявесты, а таксама галаўныя ўборы, якімі аздаблялі ўпрыгожвалі дзяўчыну на час яе сімвалічнага пераходу ў статус жанчыны — ахоўніцы і захавальніцы нязгаснага сямейнага ачага. Яно было новае, але пры гэтым магло мець некаторыя элементы вясельнага адзення маці або бабулі і тады рабілася яшчэ і перададзеным у спадчыну ад самых блізкіх сваякоў.

Навукоўцы-этнографы і спецыялісты ў галіне дэкартывуна-прыкладнага мастацтва даўно прыйшлі да высновы, што арнамент традыцыйнага жаночага касцюма — гэта мясцовы дыялект мовы, закадзіраваны адпаведнымі знакамі — у-Зорамі. Як мова дадзена чалавеку Богам, так і мова арнаменту даравана роду Нябёсамі. Аднак як у кожнай сям'і была свая мянушка (гэта зусім нармальна з'ява, калі сапраўднае ўласнае імя чалавека закрывалася, таму што праз яго маглі нанесці шкоду), так і ў кожным касцюме ў абавязковым парадку быў свой дыялектны знак, які на працягу стагоддзяў аб'ядноўваў прадстаўнікоў аднаго роду і адначасова вылучаў іх сярод вялікай сельскай абшчыны.

У сувязі з гэтым і трэба было нявесту, якая яшчэ не «прамаркіравана» адпаведнымі апазнавальнымі знакамі роду жаніха, перанесці цераз парог — тую сакральна-магічную мяжу, якая кантралявалася продкамі. І толькі пасля таго, як маці жаніха павяжа ёй сваю хусціну і фартух, нявеста, дакладней, цяпер ужо нявест(к)а, можа смела рухацца ў прасторы хаты свайго мужа.

Тады паўстае праблема, якая магла ўзнікнуць толькі сёння паміж людзей, якія (не па сваёй віне) ацураліся знакаў родавай прыналежнасці. Няхай сабе ў паўсядзённым жыцці мы ходзім у крамным адзенні, але ў абрадавай сітуацыі і асабліва падчас вяселья хацелася б бачыць нашых нявест-прыгажунь у традыцыйных строях (каб адразу чыталася, чыйго ты роду-племени). У сувязі з гэтым робіцца зразумелым, што **ні адна нявеста (у мінулы час) нават і не падумала б браць на вяселле чужое адзенне (!)**. Гэта лічылася б здрадай свайму роду.

Аднак ваеннае ліхалецце і цяжкі пасляваенны час праста прымуслі нашых жанчын пайсці на некаторыя ўступкі. У Верхнядзвінскім, Чэрвеньскім, Кіраўскім, Лепельскім, Кобрынскім, Шклоўскім, Чавускім раёнах нам расказвалі пра тое, што на працягу доўгага часу галаўны ўбор нявесты быў адзін на ўсю вёску і яго перадавалі адно аднаму, хоць пры гэтым бабулі свядома разумелі, што гэта было сур'ёзным парушэннем традыцыі. Аднак, скрушна схілялі яны галовы, — час быў такі.

Затым у шасцідзясятых і сямідзясятых гады нашы бацькі паступова сталі на ногі і ўраўнаважылі сітуацыю. Аднак канец XX стагоддзя зноў зрушыў адвечна заведзены парадок. Калі навагоднія ўборы нявесты, у якіх яна пабудзе ўсяго некалькі гадзін, сталі каштаваць вялікіх грошай, то, як пачалі казаць у народзе, «стала нявыгадна іх купляць». Цяпер вясельныя строі бяруць напраткат.

Вось тут і пачаліся непрадказальныя праблемы. Ніхто не ведае той папярэдніцы (з якой доляй, энергетыкай, аўрай), якая апрадала на сябе падвянечную сукенку. Якім чынам можна хоць у нейкай ступені нейтралізаваць уплыў гэтай энергетыкі, як перакадзіраваць сукенку для перадачы новаму чалавеку? І так зноў па коле.

Таму адказ будзе такі: няхай лепш больш таннае, але сваё. **Не бярэце напраткат чужую долю**, каб затым не наракаць на сябе, што пасля вяселля жыццё пайшло не той каляінай.

Аксана КАТОВІЧ, Янка КРУК.

**Дасылайце свае пытанні пра карані і прыстасаванасць да сучаснага жыцця каляндарных і сямейна-побытовых народных традыцый і абрадаў на паштовы або электронны адрас рэдакцыі з пазнакай «Пра радзіннае».**